

651**ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW**

z dnia 12 maja 2009 r.

w sprawie wprowadzenia „Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów Salmonelli w stadach brojlerów gatunku kura (Gallus gallus)” na 2009 r. oraz „Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów Salmonelli w stadach niosek gatunku kura (Gallus gallus)” na 2009 r.

Na podstawie art. 57 ust. 7 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2008 r. Nr 213, poz. 1342) zarządza się, co następuje:

§ 1. Wprowadza się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) „Krajowy program zwalczania niektórych serotypów Salmonelli w stadach brojlerów gatunku kura (Gallus gallus)” na 2009 r., stanowiący załącznik nr 1 do rozporządzenia;

- 2) „Krajowy program zwalczania niektórych serotypów Salmonelli w stadach niosek gatunku kura (Gallus gallus)” na 2009 r., stanowiący załącznik nr 2 do rozporządzenia.

§ 2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *D. Tusk*

Załączniki do rozporządzenia Rady Ministrów
z dnia 12 maja 2009 r. (poz. 651)

Załącznik nr 1

**KRAJOWY PROGRAM ZWALCZANIA NIEKTÓRYCH SEROTYPÓW *SALMONELLI* W STADACH BROJLERÓW
GATUNKU KURA (*GALLUS GALLUS*) NA 2009 R.**

1. Identyfikacja programu

Państwo członkowskie: Rzeczpospolita Polska

Choroba: zakażenie brojlerów odzwierzęcą *Salmonellą* spp.

Rok wdrożenia: 2009

2. Dane historyczne dotyczące rozwoju epidemiologicznego choroby

Głównym, pierwotnym rezerwuarem odzwierzęcych pałeczek *Salmonella* w Rzeczypospolitej Polskiej jest drób.

Według „Meldunków o zachorowaniach na choroby zakaźne i zatruciach w Polsce w 2007 r.” opracowywanych przez Zakład Epidemiologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie, w 2007 r. w Rzeczypospolitej Polskiej zarejestrowano 11565 zatruc pokarmowych wywołanych przez pałeczki *Salmonella*, co stanowi ok. 65% zatruc pokarmowych wywołanych przez bakterie. W porównaniu z ubiegłymi latami można zaobserwować trend spadkowy, jeśli chodzi o liczbę zakażeń jelitowych wywołanych przez pałeczki *Salmonella* - w 2006 zarejestrowano 13214, a w 2005 r. – 15821 przypadków zatruc pokarmowych wywołanych przez *Salmonellę*.

W 2007 r., z 27218 próbek pochodzących od brojlerów, pobranych zarówno z inicjatywy hodowcy, jak i przez powiatowego lekarza weterynarii, zbadanych przez laboratoria Zakładów Higieny Weterynaryjnej oraz Państwowy Instytut Weterynaryjny - Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, 2365 próbek było dodatnich w kierunku pałeczek *Salmonella*. Najczęściej był to serotyp *Salmonella* Enteritidis, który cechuje zdolność do wywoływania zakażeń u wielu gatunków ptaków i ssaków, a także u człowieka.

Do zakażeń u ludzi najczęściej dochodzi poprzez spożywanie skażonej żywności, tj. mięsa i przetworów mięsnych, głównie drobiowych, jaj i produktów jajecznych.

Serotypy pałeczek *Salmonella* najczęściej wykrywane u ludzi w Rzeczypospolitej Polskiej (na podstawie danych Zakładu Bakteriologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie, z 2006 r.):

- 1) *Salmonella* Enteritidis D – 77,6 %;
- 2) *Salmonella* Typhimurium B – 6,73 %;
- 3) *Salmonella* Hadar C2 – 3,9 %;
- 4) *Salmonella* Infantis C1 - 2,83 %;
- 5) *Salmonella* Virchow C1 - 2,48 %.

Salmonella Enteritidis, w odróżnieniu od innych serotypów, posiada zdolność zakażenia jajników niosek, co powoduje przedostawanie się bakterii do jaj, podczas gdy inne serotypy zwykle pozostają w kale i zanieczyszczają powierzchnie skorupki jaj. *Salmonella* Enteritidis w zakażonych stadach hodowlanych, poprzez jaja, zakaża pisklęta brojlerów. Zatem w przypadku *Salmonella* Enteritidis jest obserwowane zarówno pionowe, jak i poziome szerzenie się zakażeń pałeczkami *Salmonella* w stadach drobiu. W przypadku zakażeń poziomych można mówić o drodze bezpośredniej (z osobnika na osobnika) i pośredniej (ze środowiska) szerzenia się zakażenia.

W Rzeczypospolitej Polskiej stada hodowlane i rzeźne drobiu oraz stada towarowe monitorowano w kierunku gatunkowo specyficznych i niespecyficznych *Salmonelli* od lipca 1999 r., zgodnie z opracowanymi na podstawie dyrektywy Rady 92/117/EWG z dnia 17 grudnia 1992 r. dotyczącej środków ochrony przed określonymi chorobami odzwierzęcymi i odzwierzęcymi czynnikami chorobotwórczymi u zwierząt i w produktach pochodzenia zwierzęcego, w celu zapobieżenia zakażeniom i zatruciom przenoszonym przez żywność (Dz. Urz. WE L 62 z 15.03.1993, str. 38, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 3, t. 14, str. 40, z późn. zm.) instrukcjami Głównego Lekarza Weterynarii:

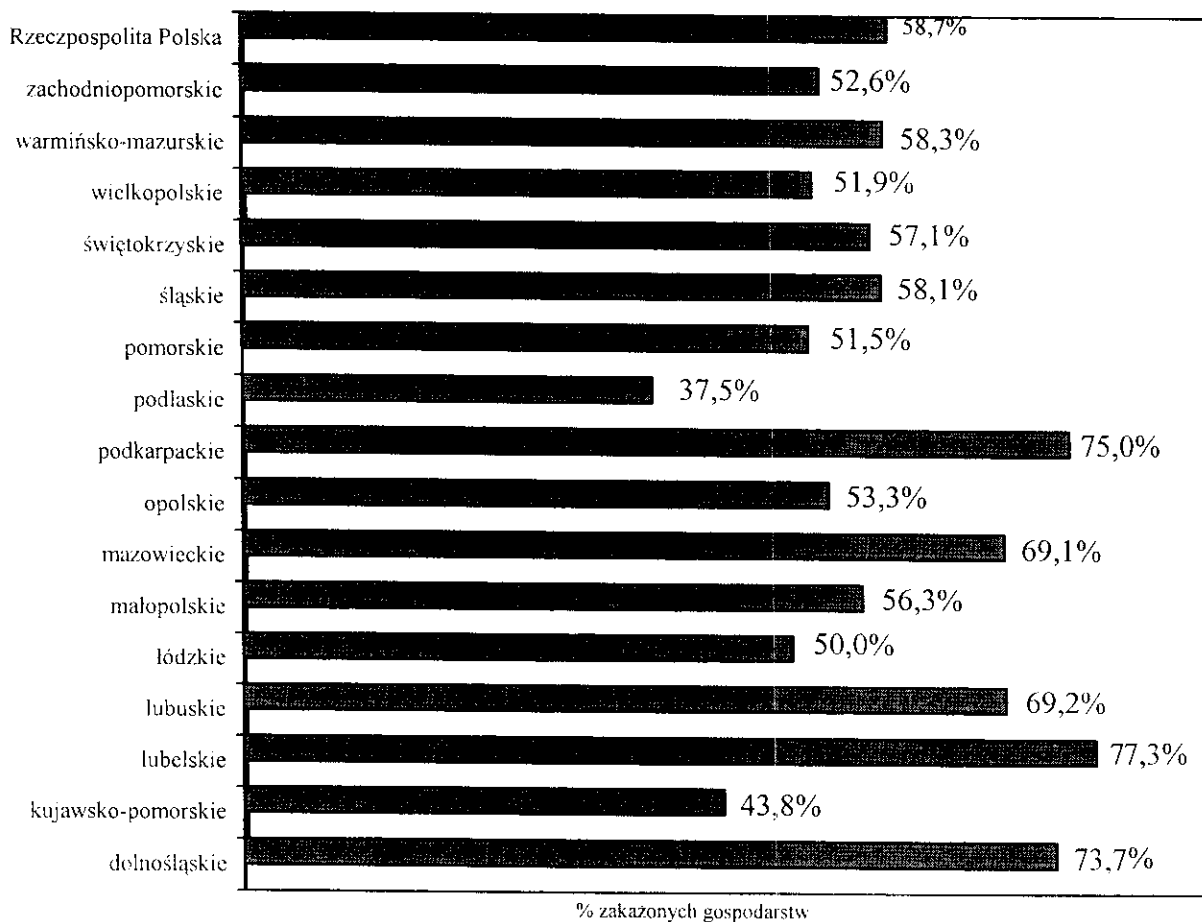
- 1) IW.z. II D/Sal-1/99;
- 2) IW.z. II D/Sal-2/99;
- 3) IW.z. II D/Sal-3/99.

Badania kontrolne prowadzono na koszt właścicieli stad. Stada zakażone lub podejrzane o zakażenie podlegały ubojowi zgodnie z zasadami określonymi w dyrektywie Rady 71/118/EWG z dnia 15 lutego 1971 r. w sprawie problemów zdrowotnych wpływających na handel świeżym mięsem drobiowym (Dz. Urz. WE L 55

z 8.03.1971, str. 23 z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 1, str. 209, z późn. zm.).

W okresie od dnia 1 października 2005 r. do dnia 30 września 2006 r. na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzono badania podstawowe dotyczące występowania pałeczek *Salmonella* w stadach brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*), zgodnie z decyzją Komisji 2005/636/WE z dnia 1 września 2005 r. w sprawie wkładu finansowego Wspólnoty na rzecz badania podstawowego dotyczącego występowania bakterii *Salmonella* spp. w stadach brojlerów gatunku *Gallus gallus* prowadzonego w Państwach Członkowskich (Dz. Urz. UE L 228 z 03.09.2005, str. 14). Do badania pobrano próbki w 383 gospodarstwach utrzymujących powyżej 5000 brojlerów. Odsetek stad brojlerów zakażonych pałeczkami *Salmonella* wyniósł 58,7% i wahał się w poszczególnych województwach od 37,5% (woj. podlaskie) do 77,3% (woj. lubelskie).

Tabela 1. Odsetek występowania zakażeń pałeczkami *Salmonella* w stadach brojlerów w poszczególnych województwach

Wyższy odsetek zakażeń odnotowano w gospodarstwach o dużej liczbie brojlerów, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.

Liczba sztuk drobiu w gospodarstwie	Liczba gospodarstw zbadanych	% gospodarstw zakażonych
5000-9999	27	29,6%
10000-49999	238	55,5%
50000-99999	55	80%
>100000	63	65,1%

3. Opis programu:

Cel wspólnotowy został określony w art. 1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 646/2007 z dnia 12 czerwca 2007 r. wykonującego rozporządzenie (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wspólnotowego celu ograniczenia

częstości występowania *Salmonella enteritidis* i *Salmonella typhimurium* u brojlerów i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1091/2005 (Dz. Urz. UE. L 151 z 13.06.2007, str. 21), zwanego dalej „rozporządzeniem nr 646/2007”.

Rozporządzenie to wyznaczyło cel wspólnotowy w odniesieniu do następujących serotypów pałeczek *Salmonella*:

- 1) *Salmonella* Enteritidis;
- 2) *Salmonella* Typhimurium.

Cel wspólnotowy zostanie osiągnięty w odniesieniu do stad brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*) w przypadku ograniczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej maksymalnej wartości procentowej stad brojlerów z wynikiem dodatnim badania na obecność *Salmonella* Enteritidis i *Salmonella* Typhimurium do 1% lub poniżej tej wartości. Cel powinien zostać osiągnięty do dnia 31 grudnia 2011 r.

Zgodnie z załącznikiem II rozdział E ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie zwalczania salmonelli i innych określonych odzwierzęcych czynników chorobotwórczych przenoszonych przez żywność (Dz. Urz. WE L 325 z 12.12.2003, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 41, str. 328, z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem nr 2160/2003”, od dnia 1 stycznia 2011 r. świeże mięso drobiowe pozyskane z drobiu wymienionego w załączniku I do tego rozporządzenia (kury, indyki) nie może być wprowadzone do obrotu w celu spożycia przez ludzi, jeśli nie zostanie spełnione kryterium „brak pałeczek *Salmonella* w 25 g”.

Stosownie do art. 1 ust. 3 rozporządzenia nr 2160/2003, program nie ma zastosowania przy produkcji mięsa pochodzącego z brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*) przeznaczonego do sprzedaży bezpośredniej lub na użytek własny.

Zgodnie z ust. 1 załącznika do rozporządzenia nr 646/2007 pobieranie próbek w ramach programu we wszystkich stadach brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*), w okresie trzech tygodni przed planowanym przemieszczeniem brojlerów do rzeźni należy do obowiązków hodowcy. Wyniki badań powinny być dostępne przed przemieszczeniem ptaków do rzeźni i umieszczone w świadectwie zdrowia ptaków kierowanych do uboju. Pobieranie próbek przed przemieszczeniem brojlerów do rzeźni jest dokonywane z inicjatywy hodowcy, który ponosi koszty ich pobrania, transportu oraz analizy w laboratorium.

Procedura pobierania i przesyłania próbek została określona w ust. 2 załącznika do rozporządzenia nr 646/2007.

Właściwy miejscowo powiatowy lekarz weterynarii nadzoruje prawidłowe pobieranie próbek z inicjatywy hodowcy oraz kontroluje dokumentację prowadzoną przez hodowcę. Wykrycie serotypów *Salmonelli* objętych programem lub stwierdzenie efektu hamującego wzrost bakterii w próbkach pobranych z inicjatywy hodowcy, powinno być bezzwłocznie zgłoszone właściwemu miejscowo powiatowemu lekarzowi weterynarii przez zatwierdzone laboratorium przeprowadzające badanie laboratoryjne próbek.

W przypadku gospodarstwa utrzymującego kilka stad brojlerów, powiatowy lekarz weterynarii może wyrazić zgodę na pobieranie próbek nie we wszystkich stadach w tym gospodarstwie na podstawie ust. 1 lit. c załącznika do rozporządzenia nr 646/2007.

Dodatkowo w każdym roku realizacji programu, co najmniej w jednym stadzie brojlerów utrzymywanych w gospodarstwach wyłonionych z 10% gospodarstw liczących powyżej 5000 sztuk brojlerów jest przeprowadzane pobranie próbek przez powiatowego lekarza weterynarii. Pobieranie próbek przez powiatowego lekarza weterynarii jest przeprowadzane przy uwzględnieniu analizy ryzyka, jak również wtedy gdy powiatowy lekarz weterynarii uzna, że zachodzi taka potrzeba.

Pobranie próbek przez powiatowego lekarza weterynarii może zastąpić jedno pobranie próbek przeprowadzone z inicjatywy hodowcy.

Zgodnie z załącznikiem nr 3 do ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt określone salmonellozy drobiu, w tym wywołane przez *Salmonella* Enteritidis i *Salmonella* Typhimurium są zaliczane do chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi rejestracji. Na podstawie art. 57 ww. ustawy, opracowany przez Głównego Lekarza Weterynarii „Krajowy program zwalczania niektórych serotypów pałeczek *Salmonelli* w stadach brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*)”, po przyjęciu w drodze uchwały przez Radę Ministrów, zatwierdza Komisja Europejska. Rada Ministrów wprowadza w drodze rozporządzenia zatwierdzony przez Komisję Europejską program, którego realizację nadzoruje Główny Lekarz Weterynarii.

Program będzie realizowany na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Środki budżetowe będą przeznaczone na finansowanie badań stad brojlerów oraz badań skuteczności przeprowadzonego oczyszczania i odkażania.

3.1 Diagnostyka i metody badań diagnostycznych

W systemie diagnostyki laboratoryjnej działa 16 Zakładów Higieny Weterynaryjnej (ZHW), po jednym w każdym województwie. Są to laboratoria państwowe, działające zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2007 r. Nr 121, poz. 842, z późn. zm.) ZHW stanowią jednostki organizacyjne wojewódzkich inspektoratów weterynarii, podlegających wojewodom. Wykaz zatwierdzonych laboratoriów wykonujących badania próbek pobranych w ramach programu został określony w „Krajowym programie zwalczania niektórych serotypów *Salmonelli* w stadach brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*)” na lata 2009-2011.

Krajowym laboratorium referencyjnym ds. salmonelozy (w zakresie chorób odzwierzęcych), zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 czerwca 2008 r. w sprawie krajowych laboratoriów referencyjnych właściwych dla poszczególnych rodzajów i kierunków badań (Dz. U. Nr 118, poz. 757), jest Laboratorium Zakładu Mikrobiologii Państwowego Instytutu Weterynaryjnego - Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach.

Częstotliwość i sposób, jak również procedura pobierania próbek w stadach brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*), są określone w ust. 1 i 2 załącznika do rozporządzenia nr 646/2007.

Metody stosowane do wykrywania serotypów *Salmonelli* są określone w pkt 3.2-3.4 załącznika do rozporządzenia nr 646/2007.

4. Środki przewidziane programem

4.1 Podsumowanie środków przewidzianych programem

Okres trwania programu: rok 2009

- Kontrola
- Badania
- Obróbka produktów pochodzenia zwierzęcego
- Usuwanie produktów pochodzenia zwierzęcego
- Monitorowanie lub nadzór
- Inne środki: obróbka paszy

4.2 Władza centralna odpowiedzialna za nadzór i koordynację realizacji programu

Zgodnie z art. 57 ust. 8 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, Główny Lekarz Weterynarii nadzoruje realizację programu oraz informuje Komisję Europejską o postępach w jego realizacji.

4.3 Opis i określenie obszarów geograficznych i administracyjnych, na których będzie realizowany program

Program będzie realizowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

4.4 Działania wdrożone w ramach programu

4.4.1 Akty prawne stanowiące podstawę do rejestracji gospodarstw

Zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, powiatowy lekarz weterynarii prowadzi rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną.

Sposób prowadzenia rejestru przez powiatowego lekarza weterynarii jest określony w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 grudnia 2008 r. w sprawie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną (Dz. U. z 2009 r. Nr 14, poz. 81).

Ponadto, powiatowy lekarz weterynarii rejestruje podmioty prowadzące produkcję podstawową. Obowiązek ten wynika z rozporządzenia (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiającego szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego (Dz. Urz. WE L 139 z 30.04.2004, str. 55, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 3, t. 45, str. 14) oraz z ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2006 r. Nr 17, poz. 127, z późn. zm.).

Podmioty prowadzące działalność podlegającą nadzorowi organów Inspekcji Weterynaryjnej są obowiązane do spełnienia wymagań weterynaryjnych z zakresu lokalizacji prowadzonej działalności, jak również przyjętych rozwiązań technicznych, technologicznych, organizacyjnych i sanitarnych. Wymagania te w sposób szczegółowy są określone w rozporządzeniach wydanych przez ministra właściwego do spraw rolnictwa.

4.4.2 Akty prawne stanowiące podstawy do powiadomienia o chorobie

Zakład Higieny Weterynaryjnej lub zatwierdzone laboratorium, w którym uzyskano dodatni wynik badania w kierunku *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium powiadamia natychmiast powiatowego lekarza weterynarii właściwego dla miejsca pochodzenia próbki. Krajowe Laboratorium Referencyjne Państwowego Instytutu Weterynaryjnego-Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach powiadamia właściwego powiatowego lekarza weterynarii o każdym uzyskanym dodatnim wyniku badania. Zgodnie z załącznikiem nr 5 do ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, salmonelloza jako choroba odzwierzęca i jej czynniki chorobotwórcze podlegają obowiązkowi monitorowania. Określone salmonellozy drobiu, w tym wywoływane przez *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurum, podlegają obowiązkowi rejestracji. Na podstawie art. 51 wyżej wymienionej ustawy oraz przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 listopada 2005 r. w sprawie zakresu, sposobu i terminów przekazywania informacji o występowaniu chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi zwalczania i rejestracji oraz o wynikach monitorowania chorób odzwierzęcych i odzwierzęcych czynników chorobotwórczych, a także związanej z nimi oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe (Dz. U. Nr 242, poz. 2045), podmioty świadczące usługi z zakresu medycyny weterynaryjnej, zakłady higieny weterynaryjnej i inne laboratoria przekazują właściwemu terytorialnie powiatowemu lekarzowi weterynarii comiesięczne informacje o chorobach zakaźnych podlegających obowiązkowi rejestracji, o chorobach odzwierzęcych i ich czynnikach chorobotwórczych podlegających obowiązkowi monitorowania oraz o wynikach monitorowania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe. Powyższe informacje, powiatowi lekarze weterynarii przekazują wojewódzkim lekarzom weterynarii, a wojewódzcy lekarze weterynarii Głównemu Lekarzowi Weterynarii w terminie do 7 dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym te informacje zostały zebrane.

4.4.3 Regulacje w zakresie działań podejmowanych w przypadku uzyskania dodatnich wyników badań:

4.4.3.1 W przypadku uzyskania dodatniego wyniku badań laboratoryjnych w kierunku serotypu *Salmonella* objętego programem, lub wykrycia efektu hamującego wzrost

bakterii w próbkach pobranych w stadzie brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*) z inicjatywy hodowcy w okresie trzech tygodni przed przemieszczeniem ptaków do rzeźni, stosuje się przepisy art. 42 ust. 1-5 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt. Hodowca jest obowiązany do:

- 1) niezwłocznego zawiadomienia o tym fakcie powiatowego lekarza weterynarii;
- 2) pozostawienia drobiu w miejscu ich stałego przebywania i niewprowadzania tam innego drobiu;
- 3) uniemożliwienia osobom postronnym dostępu do kurnika lub miejsc, w których znajduje się drób podejrzany o zakażenie pałeczkami *Salmonella* objętymi programem lub jego zwłoki;
- 4) wstrzymania się od wywożenia, wynoszenia i zbywania mięsa, zwłok drobiu, paszy, odchodów i ściółki pochodzącej od drobiu oraz innych przedmiotów znajdujących się w miejscu utrzymywania drobiu;
- 5) udostępnienia organom Inspekcji Weterynaryjnej drobiu do badań i zabiegów weterynaryjnych, a także udzielania pomocy przy wykonywaniu tych badań i zabiegów;
- 6) udzielania powiatowemu lekarzowi weterynarii wyjaśnień i informacji, które mogą mieć znaczenie dla wykrycia choroby i źródeł zakażenia lub zapobiegania jej szerzeniu.

4.4.3.2 W przypadku, o którym mowa w pkt 4.4.3.1, powiatowy lekarz weterynarii:

- 1) przeprowadza dochodzenie epizootyczne, zgodnie z art. 42 ust. 7 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt;
- 2) pobiera próbki do badań diagnostycznych we wszystkich stadach w gospodarstwie, zgodnie z ust. 2 załącznika do rozporządzenia nr 646/2007;
- 3) w celu ustalenia źródła zakażenia stada pałeczkami *Salmonella*, przeprowadza badania:
  - a) paszy,
  - b) wody;
- 4) nakazuje w drodze decyzji administracyjnej:
  - a) odosobnienie drobiu znajdującego się w gospodarstwie, w poszczególnych kurnikach lub w innych miejscach, w których jest on utrzymywany,

- b) zastosowanie właściwych produktów biobójczych przed wejściami i wyjściami z kurników, jak również wjazdami i wyjazdami z terenu gospodarstwa;
- 5) zakazuje w drodze decyzji administracyjnej:
- a) stosowania produktów biobójczych, produktów leczniczych weterynaryjnych i innych środków utrudniających izolację pałeczek *Salmonella* w stadzie przed pobraniem próbek,
  - b) wywożenia z gospodarstwa mięsa, zwłok drobiu, paszy, odchodów i ściółki pochodzącej od drobiu oraz innych przedmiotów znajdujących się w miejscu utrzymywania drobiu, bez jego zgody,
  - c) przemieszczania drobiu z gospodarstwa i do gospodarstwa, chyba że drób przed zakończeniem tuczu, na wniosek hodowcy, zostanie przemieszczony do rzeźni. W przypadku przemieszczania brojlerów do uboju w rzeźni, w świadectwie zdrowia zaznacza się fakt ich pochodzenia ze stada, w którym w próbkach pobranych z inicjatywy hodowcy uzyskano dodatni wynik badań w kierunku *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

W odniesieniu do osób pracujących w gospodarstwie zaleca się przeprowadzenie badania na nosicielstwo pałeczek *Salmonella*.

4.4.3.3 Środki, o których mowa w pkt 4.4.3.2, są stosowane do czasu potwierdzenia lub wykluczenia przez powiatowego lekarza weterynarii wystąpienia w stadzie brojlerów zakażenia w odniesieniu do celu wspólnotowego.

W przypadku uzyskania dodatniego wyniku badań próbek pobranych u brojlerów w kierunku serotypów pałeczek *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium (innych, niż szczepy szczepionkowe) przez powiatowego lekarza weterynarii, lub w przypadku wykrycia w tych próbkach efektu hamującego wzrost bakterii, powiatowy lekarz weterynarii w drodze decyzji administracyjnej:

- 1) nakazuje:
  - a) zniszczenie zwłok wszystkich sztuk drobiu padłego, zgodnie z przepisami rozporządzenia (WE) nr 1774/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 października 2002 r. ustanawiającego przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. WE L 273 z 10.10.2002, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 37, str. 92),

- b) przetworzenie lub zniszczenie mięsa znajdującego się w gospodarstwie i pozyskanego z tych brojlerów,
  - c) zniszczenie pasz lub ich zagospodarowanie, po obróbce gwarantującej zabicie pałeczek *Salmonella*, w przypadku gdy uzyskano dodatnie wyniki badania próbek paszy w kierunku obecności *Salmonelli*,
  - d) zniszczenie lub zagospodarowanie ściółki, odchodów i innych przedmiotów, które mogły ulec skażeniu, w sposób, który wyklucza zanieczyszczenie pałeczkami *Salmonella*, zgodnie z przepisami rozporządzenia (WE) nr 1774/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 października 2002 r. ustanawiającego przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi,
  - e) dokładne oczyszczenie i odkażenie kurników, w których był przetrzymywany drób ze stada zakażonego w odniesieniu do celu wspólnotowego, a także otoczenia budynków, środków transportu oraz pozostałych przedmiotów, które mogły ulec skażeniu, pod nadzorem powiatowego lekarza weterynarii, po wykonaniu czynności, o których mowa w lit. a-d,
  - f) podjęcie innych działań mających na celu poprawę warunków zoohigienicznych;
- 2) zakazuje przemieszczania drobiu z gospodarstwa i do gospodarstwa z wyjątkiem sytuacji, gdy drób przed zakończeniem tuczu zostanie, na wniosek hodowcy, przemieszczony bezpośrednio do rzeźni w celu poddania ubojowi.

Przy przemieszczaniu zakażonych brojlerów do rzeźni, w świadectwie zdrowia zaznacza się fakt pochodzenia brojlerów z zakażonego stada.

Wzór świadectwa zdrowia jest określony w rozporządzeniu (WE) nr 854/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiającym szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. WE L 139 z 30.04.2004, str. 206, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 45, str. 75) w załączniku I, sekcji IV, rozdziale X, części A.

Postępowanie w trakcie uboju, ocenę poubojową oraz sposób postępowania z mięsem pozyskanym z brojlerów, u których w badaniach przeprowadzonych przez powiatowego lekarza weterynarii stwierdzono *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium lub inny serotyp *Salmonelli*, niż objęty programem, regulują przepisy rozporządzenia (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 854/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiającego szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych

kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 2073/2005 z dnia 15 listopada 2005 r. w sprawie kryteriów mikrobiologicznych dotyczących środków spożywczych (Dz. Urz. UE L 338 z 22.12.2005, str. 1, z późn. zm.).

Powiatowy lekarz weterynarii pobiera próbki do badania skuteczności wykonanego oczyszczania i odkażania przed ponownym umieszczeniem kur w kurniku. Ponowne umieszczenie brojlerów w kurniku odbywa się wyłącznie po uzyskaniu ujemnych wyników badań pobranych próbek.

4.4.3.4 Wykrycie serotypów *Salmonelli* objętych programem lub stwierdzenie efektu hamującego wzrost bakterii, w próbkach pobranych z inicjatywy hodowcy albo przez powiatowego lekarza weterynarii, jest niezwłocznie zgłaszane przez zatwierdzone laboratorium powiatowemu lekarzowi weterynarii właściwemu dla miejsca prowadzenia gospodarstwa.

W przypadku stwierdzenia w próbkach pobranych z inicjatywy hodowcy efektu hamującego wzrost bakterii powiatowy lekarz weterynarii pobiera próbki w gospodarstwie. Opłaty związane z badaniem przez laboratorium próbek pobranych przez powiatowego lekarza weterynarii w tym przypadku ponosi hodowca. Do opłat tych dolicza się koszty dojazdu związanego z pobraniem próbek oraz użytych wyrobów medycznych. Wysokość opłat jest określona w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie sposobu ustalania i wysokości opłat za czynności wykonywane przez Inspekcję Weterynaryjną, sposobu i miejsc pobierania tych opłat oraz sposobu przekazywania informacji w tym zakresie Komisji Europejskiej (Dz. U. z 2007 r. Nr 2, poz. 15).

Stado brojlerów jest uważane za zakażone w odniesieniu do celu wspólnotowego, gdy badanie próbek pobranych przez powiatowego lekarza weterynarii zgodnie z ust. 1 oraz 2 załącznika do rozporządzenia nr 646/2007 potwierdziło w jednej lub więcej próbek wystąpienie *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium (inne, niż szczepy szczepionkowe) lub, w próbkach tych stwierdzono efekt hamujący wzrost bakterii.

4.4.3.5 Powiatowy lekarz weterynarii powiadamia niezwłocznie państwowego powiatowego inspektora sanitarnego o uzyskaniu dodatniego wyniku badań próbek pobranych przez powiatowego lekarza weterynarii w stadzie brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*) w kierunku serotypu pałeczek *Salmonelli* objętego programem, zgodnie z art. 51 ust. 5 pkt 2 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

4.4.3.6 Zasady stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych oraz przeprowadzania szczepień są określone w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1177/2006 z dnia 1 sierpnia 2006 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) Nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wymogów dotyczących stosowania szczególnych metod kontroli w ramach krajowych programów zwalczania salmonelli u drobiu (Dz. Urz. UE L 212 z 2.08.2006, str. 3).

4.4.3.7 Środki, o których mowa w pkt 4.4.3.1 – 4.4.3.6, są stosowane bez naruszenia środków wskazanych w rozdziale E załącznika II rozporządzenia nr 2160/2003.

5. Ogólny opis kosztów i korzyści

Główną korzyścią z realizacji programu dla hodowców brojlerów oraz podmiotów zajmujących się obrotem drobiem oraz mięsem drobiowym będzie możliwość prowadzenia swobodnego handlu wewnątrz Wspólnoty oraz eksportu drobiu do państw trzecich. Zgodnie z załącznikiem II rozdziału E rozporządzenia nr 2160/2003, od dnia 1 stycznia 2011 r. świeże mięso drobiowe pozyskane z drobiu wymienionego w załączniku I do rozporządzenia (kury, indyki) nie może być wprowadzone do obrotu w celu spożycia przez ludzi, jeśli nie zostanie spełnione kryterium „brak pałeczek *Salmonella* w 25 g”.

Osiągnięcie celu, czyli ograniczenie liczby zakażonych stad brojlerów, zwiększy konkurencyjność polskiego drobiu i mięsa drobiowego na rynku wspólnotowym, jak również na rynkach państw trzecich.

Ponadto należy podkreślić, że salmonelloza jest najczęściej notowaną chorobą odzwierzęcą, a mięso drobiowe oraz jaja konsumpcyjne są głównym źródłem zachorowań u ludzi. Stąd też realizacja programu ograniczy liczbę zakażeń u ludzi, a w związku z tym zredukuje koszty leczenia tych chorób.

Szacunkowe kwalifikowane do ubiegania się o współfinansowanie przez Wspólnotę koszty „Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów *Salmonelli* w stadach brojlerów gatunku kura (*Gallus gallus*)” w 2009 r. wyniosą 3 029 400 zł i zostaną dostosowane do wielkości wydatków zaplanowanych na zwalczanie chorób zakaźnych w ustawie budżetowej na rok 2009.

6. Sytuacja epizootyczna

6.1. Dane o rozwoju choroby¹⁾

Rok: 2004

Stan na dzień 31.12.2004 r. (wyniki badań dobrowolnych i urzędowych)

Gatunek: *Gallus gallus*Choroba/zakażenie^(a): *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Łączna liczba stad objęta programem	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Liczba zbada-nych stad ^(d)	Liczba stad ^(e) z dodatnim wynikiem ^(a) badań	Liczba stad zlikwidowa-nych ^(a)		Łączna liczba zwierząt poddanych ubojowi lub zabitych ^(a)	Ilość zniszczonych jaj (liczba sztuk lub masa w tonach) ^(a)		Ilość jaj skierowanych do przetworzenia (liczba sztuk lub masa w tonach) ^(a)	
								(a3)	(a4)		(a4)	(a3)	(a4)	(a3)
Rzecz- pospolita Polska							(a1)+(a2)+(a3)							
Ogółem	Stada brojlerów gatunku kura					21674	1703	0	0	0	0	0	0	0

(a) Dla salmonelli odzwierzęcej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

(b) Stada brojlerów.

(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, dodatni wynik badania powinien być brany pod uwagę tylko raz.

¹⁾ Dane dotyczące salmonellozy (salmonella odzwierzęca)

Rok: 2005

Stan na dzień 31.12.2005 r. (wyniki badań dobrowolnych i urzędowych)

Gatunek: *Gallus gallus*Choroba/zakażenie^(a): *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt	Łączna liczba stad objęta programem	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Liczba zbada-nych stad ^(d)	Liczba stad ^(e) z dodatnim wynikiem ^(a) badań		Liczba stad zlikwidowa-nych ^(a)	Łączna liczba zwierząt poddanych ubojowi lub zabitych ^(e)	Ilość zniszczonych jaj (liczba sztuk lub masa w tonach) ^(a)		Ilość jaj skierowanych do przetworzenia (liczba sztuk lub masa w tonach) ^(a)	
							(a1)	(a2)			(a3)	(a4)	(a3)	(a4)
Rzecz- pospolita Polska														
Ogółem	Stada brojlerów gatunku kura					20073	537	56	0	0	0	0	0	0

(a) Dla salmonelli odzwierzęcej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

(b) Stada brojlerów.

(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, dodatni wynik badania powinien być brany pod uwagę tylko raz.

Rok: 2006 Stan na dzień 31.12.2006 r. (wyniki badań dobrowolnych i urzędowych)
 Gatunek: *Gallus gallus* Choroba/zakażenie^(a): *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Łączna liczba stad objęta programem	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Liczba zbadanych stad ^(d)	Liczba stad ^(e) z dodatnim wynikiem ^(e)		Liczba stad zlikwidowanych ^(e) lub zabitych ^(e)	Łączna liczba zwierząt poddanych ubojowi lub zabitych ^(e)	Ilość zniszczonych jaj (liczba lub kg) ^(e)		Ilość jaj skierowanych do przetworzenia (liczba lub kg) ^(e)
							(a1)	(a2)			(a3)	(a4)	
Rzeczpospolita Polska													
Ogółem	Stada brojlerów gatunku kura	14 000				21534*	714	74	0	0	0	0	0

^(a) Dla salmonelli odzwierzęcej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

^(b) Stada brojlerów.

^(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

^(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

^(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, dodatni wynik badania powinien być brany pod uwagę tylko raz.

*niektóre stada mogły zostać zbadane więcej niż jeden raz; większa liczba zbadanych stad, niż stad wykazanych w tabeli „łączna liczba stad” wynika z faktu, że w ciągu roku w gospodarstwie jest kilka cykli produkcyjnych brojlerów

Rok: 2007
 Stan na dzień 31.12.2007 r. (wyniki badań dobrowolnych i urzędowych)
 Gatunek: **Gallus gallus** Choroba/zakażenie ^(a): *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Łączna liczba stad objęta programem	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Liczba zbadanych stad ^(d)	Liczba stad ^(e)		Liczba stad zlikwidowanych ^(a)	Łączna liczba zwierząt poddanych ubojowi lub zabitych ^(a)	Ilość zniszczonych jaj (liczba lub kg) ^(a)		Ilość jaj skierowanych do przetworzenia (liczba lub kg) ^(a)
							(a1)	(a2)			(a3)	(a4)	
Rzeczpospolita Polska													
Ogółem	Stada brojlerów gatunku kura	13 000				22527*	888	59	0	0	0	0	0

^(a) Dla salmonelli odzwierzęcej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

^(b) Stada brojlerów.

^(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

^(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

^(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, dodatni wynik badania powinien być brany pod uwagę tylko raz.

*niektóre stada mogły zostać zbadane więcej niż jeden raz; większa liczba zbadanych stad, niż stad wykazanych w tabeli „łączna liczba stad” wynika z faktu, że w ciągu roku w gospodarstwie jest kilka cykli produkcyjnych brojlerów

7. Cele**7.1. Cele testowania stad¹⁾**Rok: **2009**

Stan na dzień 31.12.2006 r.

Gatunek: **Gallus gallus** Choroba/zakażenie ^(a): *Salmonella* Enteritidis; *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt	Łączna liczba objętych programem	Przewidywana liczba stad ^(e) z dodatnim wynikiem ^(a)	Przewidywana liczba stad do likwidacji ^(e)	Łączna przewidywana na liczba zwierząt poddana ubojowi lub zabitych ^(a)		Przewidywana ilość jaj do zniszczenia (liczba lub kg) ^(a)		Przewidywana ilość jaj skierowana do przetworzenia (liczba lub kg) ^(a)
							(a1)	(a2)	(a3)	(a4)	
Rzeczpospolita Polska											
Ogółem	Stada brojlerów gatunku kura	13 000	310 000	13 000 310 000 000	2800 400			0	0	0	0

^(a) Dla salmonelli odzwierzczej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

^(b) Stada brojlerów.

^(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

^(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

^(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, próba pozytywna powinna być brana pod uwagę tylko raz.

1) Dane dotyczące salmonellozy (salmonella odzwierzcza)

8. Szczegółowa analiza szacunkowych kosztów programu¹⁾

Koszty	Wyszczególnienie	Szacunkowa liczba jednostek	Szacunkowy jednostkowy koszt (w złotych)	Suma ogółem (w złotych)	Suma ogółem (w euro)*	Finansowanie wspólnotowe
1. Testy						
1.1. Koszt analiz	Bakteriologia ISO 6579(2002)	4500 próbek	100	450 000	125 000	tak
1.2. Koszt próbek	Materiały + pobranie	4500 próbek	10	45 000	12 500	tak
1.3. Koszt dojazdu	Dojazd do fermy + dowóz próbek do laboratorium	4500 próbek	160	720 000	200 000	tak
2. Szczepienie lub leczenie	Program nie przewiduje					
2.1. Zakup szczepionki	-	-	-	-	-	-
2.2. Koszt dystrybucji	-	-	-	-	-	-
2.3. Koszt podania	-	-	-	-	-	-
2.4. Koszt kontroli	-	-	-	-	-	-
3. Ubój	Program nie przewiduje					
3.1. Odszkodowanie za zwierzęta	Odszkodowanie za stado pomniejszone o wartość ptaków kierowanych do uboju	-	-	-	-	-

3.2. Koszt transportu ptaków do rzeźni	-	-	-	-	-	-
3.3. Koszt załadunku stad ptaków	-	-	-	-	-	-
3.4. Strata w przypadku uboju	-	-	-	-	-	-
3.5. Koszt wypłaty wynagrodzeń rzeczoznawcom wyceniającym likwidowane stada	-	-	-	-	-	-
4. Czyszczenie i odkażanie**						
4.1. Koszt badania skuteczności odkażania	Badanie bakteriologiczne 4 puli próbek	3200 stad	400	1 280 000	355 556	tak
4.2. Koszt dojazdu	Do fermy i do laboratorium	3200 stad	160	512 000	142 222	tak
4.3. Koszt pobrania próbek do badań skuteczności odkażania	Pobranie próbek	3200 stad	7	22 400	6 222	tak
5. Wynagrodzenia (pracownicy zatrudnieni wyłącznie w celu realizacji programu)	Program nie przewiduje	-	-	-	-	-
6. Towary konsumpcyjne i specjalny sprzęt	Program nie przewiduje	-	-	-	-	-
7. Inne koszty	-	-	-	-	-	-
OGÓLEM				3 029 400	841 500	

* Koszt programu obliczono wg kursu średniego euro z dnia 18 lutego 2008 r., ogłoszonego przez NBP, który wynosił 3,6 zł

** Odkażanie jest rutynową czynnością wykonywaną zawsze przed zasiedleniem obiektu, stąd jego koszty są ponoszone przez hodowcę

1) Są to szacunkowe koszty, które zostaną dostosowane do wielkości wydatków zaplanowanych na zwalczania chorób zakaźnych w ustawie budżetowej na rok 2009. Nie wlicza się kosztów stałych. Wszystkie wartości są podane bez VAT.

KRAJOWY PROGRAM ZWALCZANIA NIEKTÓRYCH SEROTYPÓW *SALMONELLI*
W STADACH NIOSEK GATUNKU KURA (*GALLUS GALLUS*) NA 2009 R.

1. Identyfikacja programu

Państwo członkowskie: Rzeczpospolita Polska

Choroba: Salmonellozy odzwierzęce

Rok wdrożenia: 2009

2. Dane historyczne dotyczące rozwoju epidemiologicznego choroby

W Rzeczypospolitej Polskiej stada hodowlane i rzeźne drobiu oraz stada towarowe monitorowano w kierunku gatunkowo specyficznych i niespecyficznych *Salmonelli* od lipca 1999 roku na podstawie dyrektywy Rady 92/117/EWG z dnia 17 grudnia 1992 r. dotyczącej środków ochrony przed określonymi chorobami odzwierzęcymi i odzwierzęcymi czynnikami chorobotwórczymi u zwierząt i w produktach pochodzenia zwierzęcego, w celu zapobiegania zakażeniom i zatruciom przenoszonym przez żywność (Dz. Urz. WE L 62 z 15.03.1993, str. 38 z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t.14, str. 40, z późn. zm.) zgodnie z instrukcjami Głównego Lekarza Weterynarii:

- 1) IW.z. II D/Sal-1/99;
- 2) IW.z. II D/Sal-2/99;
- 3) IW.z. II D/Sal-3/99.

Głównym, pierwotnym rezerwuarem odzwierzęcych pałeczek *Salmonella* na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest drób.

Według „Meldunków o zachorowaniach na choroby zakaźne i zatruciach w Polsce w 2007 r.” opracowywanych przez Zakład Epidemiologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie, w 2007 r. w Rzeczypospolitej Polskiej zarejestrowano 11565 zatruc pokarmowych wywoływanych przez pałeczki *Salmonella*, co stanowi ok. 65% zatruc pokarmowych wywoływanych przez bakterie. W porównaniu z ubiegłymi latami można zaobserwować spadek liczby zakażeń jelitowych wywoływanych przez pałeczki *Salmonella* - w 2006 zarejestrowano

13214, a w 2005 r. – 15821 przypadków zatruc pokarmowych wywołanych przez *Salmonella*.

Do zakażeń u ludzi najczęściej dochodzi poprzez spożywanie skażonej żywności, tj. mięsa i przetworów mięsnych - głównie drobiowych, jaj i produktów jajecznych.

Według danych Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie z 2006 r., serotypy pałeczek *Salmonella* najczęściej wykrywane u ludzi w Rzeczypospolitej Polskiej to:

- 1) *Salmonella* Enteritidis (D) – 77,6%;
- 2) *Salmonella* Typhimurium (B) - 6,73%.

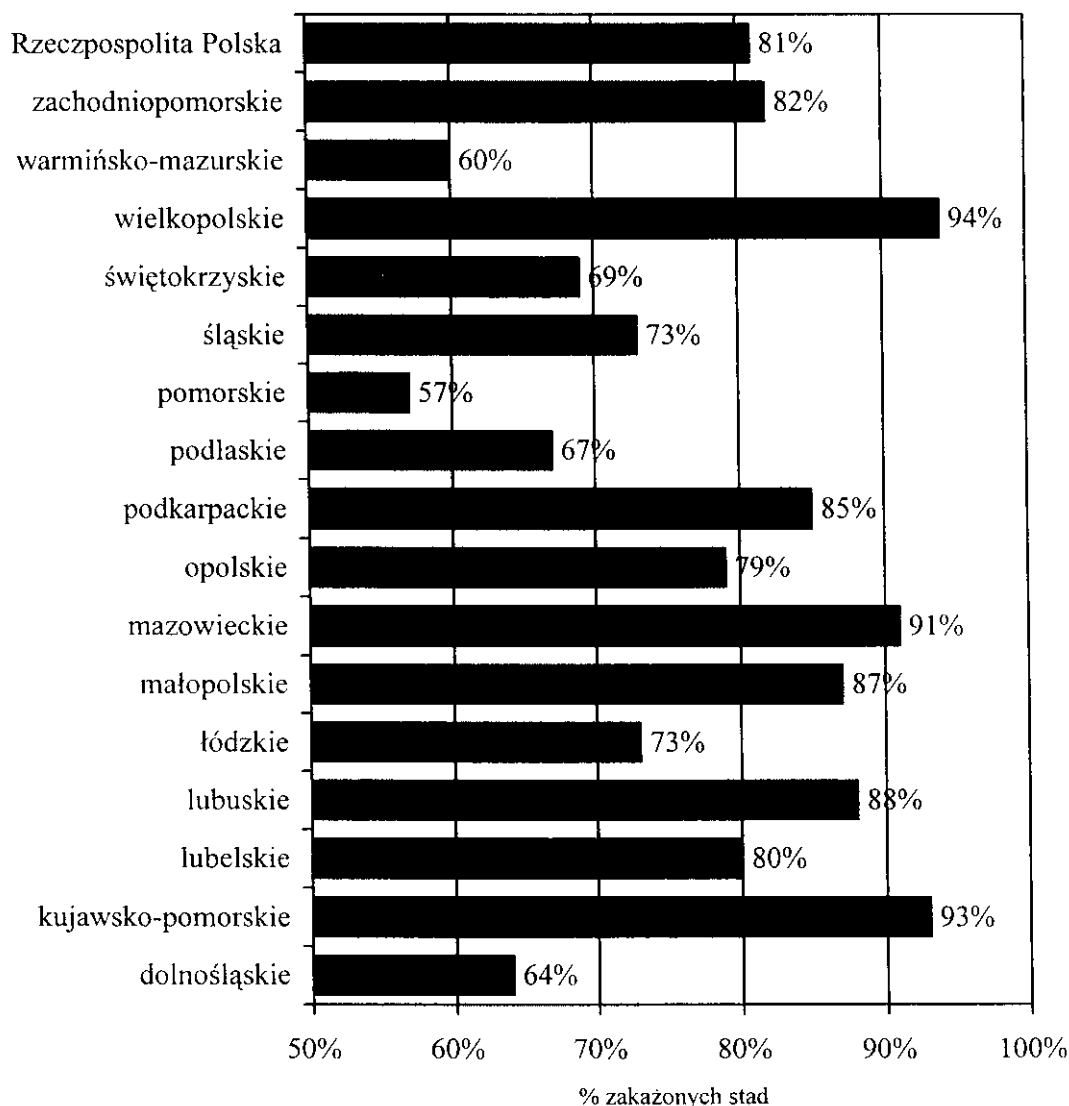
W latach 2004-2005 przeprowadzono na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z decyzją Komisji 2004/665/WE z dnia 22 września 2004 r. dotyczącą badań podstawowych nad występowaniem bakterii *Salmonella* w stadach niosek gatunku *Gallus gallus* (Dz. Urz. UE L 303 z 30.09.2004, str. 30), badania podstawowe nad występowaniem bakterii *Salmonella* w stadach niosek gatunku kura (*Gallus gallus*). Pobrano do badania próbki z 440 stad niosek. Na podstawie wyników tych badań przeprowadzonych we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej określono minimalny, roczny poziom redukcji liczby stad z dodatnim wynikiem badań.

Odsetek gospodarstw zakażonych pałeczkami *Salmonella* jest związany z liczebnością stad kur niosek utrzymywanych w gospodarstwach. Najwyższy poziom zakażenia notowano w przypadku gospodarstw z obsadą przekraczającą 10000 kur niosek.

Najwyższy poziom zakażonych stad notowano w przypadku gospodarstw, w których stosowano chów klatkowy.

Zgodnie z raportem opublikowanym przez Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), pałeczki *Salmonella* spp. na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzono w 76,2% badanych stad niosek. Odsetek stad zakażonych *Salmonella* Enteritidis i *Salmonella* Typhimurium wyniósł odpowiednio 54,6% i 2,1%. Wysoki odsetek stad zakażonych uzasadnia wdrożenie programu.

Tabela 1. Odsetek występowania zakażeń pałeczkami *Salmonella* w poszczególnych województwach (według sprawozdania z badań podstawowych u kur niosek w kierunku występowania pałeczek *Salmonella*, opracowanego przez Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach)

3. Opis programu:

Zgodnie z art. 5 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie zwalczania salmonelli i innych określonych odzwierzęcych czynników chorobotwórczych przenoszonych przez żywność (Dz. Urz. WE L 325 z 12.12.2003, str. 1, z póź. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 41, str. 328, z późn. zm.), zadaniem krajowego

programu zwalczania choroby odzwierzęcej i odzwierzęcego czynnika chorobotwórczego jest osiągnięcie odpowiedniego celu wspólnotowego.

Cel wspólnotowy określa art.1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1168/2006 z dnia 31 lipca 2006 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 2160/2003 w odniesieniu do wspólnotowego celu ograniczenia częstości występowania niektórych serotypów salmonelli w stadach kur niosek gatunku *Gallus gallus* oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1003/2005 (Dz. Urz. UE L 211 z 1.08.2006, str. 4).

Rozporządzenie to wyznaczyło cel wspólnotowy w odniesieniu do następujących serotypów pałeczek *Salmonella*:

- 1) *Salmonella* Enteritidis;
- 2) *Salmonella* Typhimurium.

W Rzeczypospolitej Polskiej, cel wspólnotowy zostanie osiągnięty w odniesieniu do stad niosek gatunku kura (*Gallus gallus*), gdy zostaną spełnione wymagania określone w art. 1 ust. 1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1168/2006 z dnia 31 lipca 2006 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 2160/2003 w odniesieniu do wspólnotowego celu ograniczenia częstości występowania niektórych serotypów salmonelli w stadach kur niosek gatunku *Gallus gallus* oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1003/2005, albo gdy docelowo odsetek stad z dodatnim wynikiem badań zostanie zredukowany do 2 % lub poniżej tej wartości.

Zgodnie z załącznikiem nr 3 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, określone salmonelozy drobiu, w tym wywołane przez *Salmonella* Enteritidis i *Salmonella* Typhimurium, są zaliczane do chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi rejestracji. Na podstawie art. 57 ust. 6 ww. ustawy, opracowany przez Głównego Lekarza Weterynarii „Krajowy program zwalczania niektórych serotypów *Salmonelli* w stadach niosek gatunku kura (*Gallus gallus*)”, po przyjęciu w drodze uchwały przez Radę Ministrów, zatwierdza Komisja Europejska. Rada Ministrów wprowadza, w drodze rozporządzenia, zatwierdzony przez Komisję Europejską program, którego realizację nadzoruje Główny Lekarz Weterynarii.

Program będzie realizowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Środki budżetowe będą przeznaczone na finansowanie badań kontrolnych oraz odszkodowania za likwidowane stada i zniszczone jaja konsumpcyjne. Wyjściowy poziom zakażeń pałeczkami *Salmonella* stad niosek jaj konsumpcyjnych gatunku kura (*Gallus gallus*) określono na podstawie wyników badań podstawowych, wykonanych

zgodnie z art. 1 ust.1 decyzji Komisji 2004/665/WE z dnia 22 września 2004 r. dotyczącej badań podstawowych nad występowaniem bakterii *Salmonella* w stadach niosek gatunku *Gallus gallus*.

3.1 Diagnostyka i metody badań diagnostycznych

W systemie diagnostyki laboratoryjnej działa 16 zakładów higieny weterynaryjnej (ZHW), po jednym w każdym województwie. Są to laboratoria państwowe, działające zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2007 r. Nr 121, poz. 842, z późn. zm.). ZHW stanowią jednostki organizacyjne wojewódzkich inspektoratów weterynarii, podlegających wojewodom.

Krajowym laboratorium referencyjnym ds. salmonelozy (w zakresie chorób odzwierzęcych), zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 czerwca 2008 r. w sprawie krajowych laboratoriów referencyjnych właściwych dla poszczególnych rodzajów i kierunków badań (Dz. U. Nr 118, poz. 757), jest Zakład Mikrobiologii Państwowego Instytutu Weterynaryjnego - Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach.

Częstotliwość i sposób, jak również procedura pobierania próbek w stadach niosek gatunku kura (*Gallus gallus*), są określone w pkt 2 załącznika do rozporządzenia Komisji (WE) nr 1168/2006 z dnia 31 lipca 2006 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 2160/2003 w odniesieniu do celu wspólnotowego ograniczenia częstości występowania niektórych serotypów salmonelli w stadach kur niosek gatunku *Gallus gallus* oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1003/2005, zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1168/2006”.

Metody stosowane do wykrywania serotypów *Salmonelli* są określone w pkt 3.2-3.4 załącznika do rozporządzenia nr 1168/2006.

4. Środki przewidziane programem

4.1 Podsumowanie środków przewidzianych programem

Okres trwania programu: rok 2009

- Kontrola
- Zwalczanie
- Testy
- Ubój zwierząt ze stad zakażonych
- Zabicie zwierząt ze stad zakażonych

- Kontrola lub nadzór
- Inne środki: obróbka paszy

4.1.1 Szczegółowe zasady postępowania

4.1.1.1 Definicje:

Na potrzeby realizacji programu przyjmuje się, że stado zakażone w odniesieniu do celu wspólnotowego to stado dorosłe, w którym w wyniku badania próbek pobranych przez powiatowego lekarza weterynarii zgodnie z pkt 2.2 oraz pkt 3.1 załącznika do rozporządzenia nr 1168/2006, wykryto w jednej lub więcej próbek *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurum (inne, niż szczepy szczepionkowe) lub został wykryty efekt hamujący wzrost bakterii.

4.1.1.2 W przypadku uzyskania dodatniego wyniku badań próbek pobranych z inicjatywy hodowcy w stadzie niosek gatunku kura (*Gallus gallus*), w kierunku serotypu pałeczek *Salmonella* objętego programem, lub wykrycia w próbkach pobranych z inicjatywy hodowcy efektu hamującego wzrost bakterii stosuje się przepisy art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt .

Hodowca jest obowiązany do:

- 1) niezwłocznego zawiadomienia o tym fakcie powiatowego lekarza weterynarii;
- 2) pozostawienia drobiu w miejscu ich stałego przebywania i niewprowadzania tam innego drobiu;
- 3) uniemożliwienia osobom postronnym dostępu do kurnika lub miejsc, w których znajduje się drób zakażony lub jego zwłoki;
- 4) wstrzymania się od wywożenia, wynoszenia i zbywania mięsa oraz produktów pochodzących od drobiu, zwłok drobiu, paszy, ściółki i innych przedmiotów znajdujących się w miejscu utrzymywania drobiu;
- 5) udostępnienia drobiu do badań i zabiegów weterynaryjnych, a także udzielania pomocy przy ich wykonywaniu;
- 6) udzielania powiatowemu lekarzowi weterynarii wyjaśnień i informacji, które mogą mieć znaczenie dla wykrycia choroby i źródeł zakażenia lub zapobiegania jej szerzeniu.

4.1.1.3 W przypadku, o którym mowa w pkt 4.1.1.2, powiatowy lekarz weterynarii:

- 1) przeprowadza dochodzenie epizootyczne, zgodnie z art. 42 ust. 7 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt;
- 2) pobiera próbki do badań diagnostycznych we wszystkich pozostałych stadach niosek w gospodarstwie, zgodnie z pkt 2.1 lit. d załącznika do rozporządzenia nr 1168/2006;
- 3) w celu ustalenia źródła zakażenia stada pałeczkami *Salmonella*, przeprowadza badania:
  - a) paszy,
  - b) wody;
- 4) nakazuje w drodze decyzji administracyjnej:
  - a) odosobnienie drobiu znajdującego się w gospodarstwie, w poszczególnych kurnikach lub w innych obiektach, w których jest on utrzymywany,
  - b) zastosowanie właściwych środków biobójczych przed wejściami i wyjściami z kurników, jak również wjazdami i wyjazdami z terenu gospodarstwa,
  - c) przetrzymywanie jaj w warunkach uniemożliwiających rozprzestrzenienie zakażenia; jeżeli nie istnieje możliwość przetrzymywania jaj w magazynie fermy, hodowca jest informowany o możliwości skierowania jaj do przetworzenia z zastosowaniem obróbki cieplnej; przemieszczenie jaj odbywa się po uzyskaniu zgody powiatowego lekarza wydanej w porozumieniu z powiatowym lekarzem weterynarii właściwym dla miejsca położenia zakładu, w którym jaja te mają być przetworzone; z jajami postępuje się zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie zwalczania salmonelli i innych określonych odzwierzęcych czynników chorobotwórczych przenoszonych przez żywność, załącznikiem II, częścią D, ust.2
- 5) zakazuje w drodze decyzji administracyjnej:
  - a) wywożenia jaj z gospodarstwa z wyłączeniem przemieszczania bezpośrednio do zakładu wytwarzającego lub przetwarzającego produkty jajeczne, o którym mowa w przepisach o produktach pochodzenia zwierzęcego; z jajami postępuje się zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie zwalczania salmonelli i innych określonych odzwierzęcych

czynników chorobotwórczych przenoszonych przez żywność, załącznikiem II, częścią D, ust. 2

- b) stosowania środków biobójczych, produktów leczniczych weterynaryjnych i innych środków utrudniających izolację pałeczek *Salmonella* w stadzie przed pobraniem próbek,
- c) wywożenia z gospodarstwa mięsa i zwłok drobiu, paszy, odchodów i ściółki pochodzącej od drobiu oraz innych przedmiotów znajdujących się w miejscu utrzymywania drobiu, bez jego zgody,
- d) przemieszczania drobiu z gospodarstwa i do gospodarstwa, chyba że drób ten, na wniosek hodowcy, zostanie przemieszczony do rzeźni. W przypadku przemieszczania drobiu w celu poddania go ubojowi w rzeźni, przesyłkę taką zaopatruje się w świadectwo zdrowia, zaznaczając w tym świadectwie fakt pochodzenia drobiu ze stada, w którym próbki pobrane z inicjatywy hodowcy wykazały dodatni wynik w badaniu w kierunku *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium lub wykazały efekt hamujący wzrost bakterii.

4.1.1.4 Powiatowy lekarz weterynarii przeprowadza również pobranie próbek w stadzie w przypadku określonym w pkt 2.1 lit. C załącznika do rozporządzenia Komisji nr 1168/2006.

4.1.1.5 W przypadku uzyskania dodatniego wyniku badań próbek pobranych przez powiatowego lekarza weterynarii w kierunku serotypów pałeczek *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium (innych, niż szczepy szczepionkowe), lub w przypadku wykrycia w tych próbkach efektu hamującego wzrost bakterii, powiatowy lekarz weterynarii nakazuje w drodze decyzji administracyjnej:

- 1) niezwłoczny ubój lub zabicie wszystkich sztuk niosek gatunku kura (*Gallus gallus*) z zakażonego stada;
- 2) zniszczenie zwłok wszystkich sztuk drobiu padłego i zabitego, zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1774/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 października 2002 r. ustanawiającym przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi;
- 3) poddanie jaj obróbce cieplnej gwarantującej zabicie wszystkich pałeczek *Salmonella* lub ich zniszczenie; z jajami postępuje się zgodnie z

rozporządzeniem (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie zwalczania salmonelli i innych określonych odzwierzęcych czynników chorobotwórczych przenoszonych przez żywność, załącznikiem II, częścią D, ust. 2.

- 4) zniszczenie pasz lub ich zagospodarowanie, po obróbce gwarantującej zabicie pałeczek *Salmonella*, w przypadku gdy uzyskano dodatnie wyniki badania laboratoryjnego próbek paszy w kierunku obecności *Salmonella*;
- 5) zniszczenie lub zagospodarowanie ściółki, odchodów i innych przedmiotów, które mogły ulec skażeniu, w sposób, który wyklucza zanieczyszczenie pałeczkami *Salmonella* zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1774/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 października 2002 r. ustanawiającym przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi;
- 6) przeprowadzenie dokładnego oczyszczania i odkażania budynków, w których był przetrzymywany drób ze stada, a także otoczenia tych budynków, środków transportu oraz pozostałych przedmiotów, które mogły ulec zakażeniu, pod nadzorem powiatowego lekarza weterynarii, po wykonaniu czynności, o których mowa w ppkt 1-5;
- 7) podjęcie innych działań mających na celu poprawę warunków zoohigienicznych.

Przy przemieszczaniu zakażonych niosek do rzeźni, w świadectwie zdrowia zaznacza się fakt ich pochodzenia z takiego stada.

Wzór świadectwa zdrowia jest określony w rozporządzeniu (WE) nr 854/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiającym szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. WE L 139 z 30.04.2004, str. 206, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 45, str. 75) w załączniku I, sekcji IV, rozdziale X, części A.

Postępowanie w trakcie uboju, ocenę poubojową oraz sposób postępowania z mięsem pozyskanym z niosek, u których w badaniach przeprowadzonych przez powiatowego lekarza weterynarii stwierdzono *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium, lub inny serotyp *Salmonelli*, niż objęty programem, regulują przepisy rozporządzenia (WE) nr 854/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r.

ustanawiającego szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 2073/2005 z dnia 15 listopada 2005 r. w sprawie kryteriów mikrobiologicznych dotyczących środków spożywczych (Dz. Urz. UE L 338 z 22.12.2005, str. 1, z późn. zm.).

Powiatowy lekarz weterynarii pobiera próbki do badania skuteczności wykonanego oczyszczenia i odkażania przed ponownym umieszczeniem drobiu w kurniku. Ponowne umieszczenie drobiu w kurniku odbywa się wyłącznie po uzyskaniu ujemnych wyników badań.

Powiadamia się właściwego miejscowo państwowego powiatowego inspektora sanitarnego o osobach, które miały kontakt z zakażonymi nioskami.

4.1.1.6 Powiatowy lekarz weterynarii, w przypadku gospodarstw, w których znajdują się dwa lub więcej stad drobiu, może zastosować środki, określone w pkt 4.1.1.5, również w stosunku do tych stad drobiu w gospodarstwie, które nie są utrzymywane w kurnikach, jeżeli:

1) kurniki te są całkowicie odizolowane od pomieszczeń, w których znajduje się drób zakażony;

2) czynności w tych kurnikach związane z utrzymywaniem drobiu, w tym karmienie drobiu, odbywają się w sposób uniemożliwiający szerzenie się pałeczek *Salmonella*.

4.1.1.7 Powiatowy lekarz weterynarii może, na podstawie analizy ryzyka, odstąpić od stosowania środków, o których mowa w pkt 4.1.1.5, w przypadku uzyskania w badaniu w kierunku serotypów pałeczek *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium (innych, niż szczepy szczepionkowe) dodatniego wyniku próbek kurzu oraz ujemnego wyniku próbek kału lub prób pobranych z okładzin na obuwie pobranych przez powiatowego lekarza weterynarii.

W takim przypadku powiatowy lekarz weterynarii przeprowadza dodatkowe pobranie próbek w sposób określony w ust. 4 lit. b rozdziału D załącznika II do rozporządzenia nr 2160/2003. Do czasu uzyskania wyniku badań, stosuje się środki określone w pkt 4.1.1.3 ppkt 4 i 5.

W przypadku uzyskania dodatniego wyniku badań próbek pobranych przez powiatowego lekarza weterynarii zgodnie z ust. 4 lit. b rozdziału D załącznika II do rozporządzenia nr 2160/2003, stosuje się środki określone w pkt 4.1.1.5.

4.1.1.8 Wykrycie serotypów *Salmonella* objętych programem lub stwierdzenia efektu hamującego wzrost bakterii, w próbkach pobranych z inicjatywy hodowcy albo przez powiatowego lekarza weterynarii, zatwierdzone laboratorium niezwłocznie zgłasza właściwemu miejscowo powiatowemu lekarzowi weterynarii.

4.1.1.9 Powiatowy lekarz weterynarii powiadamia niezwłocznie państwowego powiatowego inspektora sanitarnego o uzyskaniu dodatniego wyniku badań próbek pobranych w stadzie kur niosek gatunku kura (*Gallus gallus*), w kierunku serotypu pałeczek *Salmonella* objętego programem, zgodnie z art. 51 ust. 5 pkt 2 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

4.1.1.10 Zasady stosowania środków zwalczających drobnoustroje, przeprowadzania szczepień oraz przyznawania odstępstw od obowiązku szczepień są określone w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1177/2006 z dnia 1 sierpnia 2006 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wymogów dotyczących stosowania szczególnych metod kontroli w ramach krajowych programów na rzecz zwalczania salmonelli u drobiu (Dz. Urz. UE L 212, z 2.08.2006, str. 3). Zgodnie z art. 3 ust. 3 tego rozporządzenia, począwszy od 2008 r., wszystkie stada kur niosek są szczepione przeciwko *Salmonella* Enteritidis. W przepisie tym zostały także określone zasady przyznawania odstępstw od tej normy.

4.1.1.11 Środki, o których mowa w pkt 4.1.1.1 – 4.1.1.10, są stosowane bez naruszenia środków wskazanych w załączniku II, rozdziale D rozporządzenia (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie zwalczania salmonelli i innych określonych odzwierzęcych czynników chorobotwórczych przenoszonych przez żywność.

4.1.2 Odszkodowania dla posiadaczy kur niosek poddanych ubojowi, zabitych lub padłych w trakcie realizacji programu

Za nioski gatunku kura (*Gallus gallus*) zabite lub poddane ubojowi z nakazu organów Inspekcji Weterynaryjnej albo za takie kury padłe w wyniku zastosowania zabiegów nakazanych przez te organy przy realizacji programu oraz za zniszczone lub przetworzone z nakazu organu Inspekcji Weterynaryjnej przy realizacji programu produkty pochodzenia zwierzęcego, w tym jaja konsumpcyjne, zniszczone pasze oraz sprzęt, które nie mogły zostać poddane odkażeniu, przysługuje odszkodowanie ze środków budżetu państwa, na zasadach określonych w art. 49 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

4.2 Władza centralna odpowiedzialna za nadzór i koordynację realizacji programu

Zgodnie z art. 57 ust. 8 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, Główny Lekarz Weterynarii nadzoruje realizację programu oraz informuje Komisję Europejską o postępach w jego realizacji.

4.3 Opis i określenie obszarów geograficznych i administracyjnych, na których będzie realizowany program

Program będzie realizowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Program podlega obowiązkowemu stosowaniu przez podmioty utrzymujące nioski gatunku kura (*Gallus gallus*), z wyłączeniem podmiotów prowadzących wyłącznie produkcję, o której mowa w art. 1 ust. 3 rozporządzenia nr 2160/2003.

4.4 Działania wdrożone programem

4.4.1 Akty prawne stanowiące podstawę do rejestracji gospodarstw

Zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, powiatowy lekarz weterynarii prowadzi rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną.

Sposób prowadzenia rejestru przez powiatowego lekarza weterynarii jest określony w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 grudnia 2008 r. w sprawie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną (Dz. U. z 2009 r. Nr 14, poz. 81).

Sposób prowadzenia rejestru, w przypadku rejestracji podmiotów prowadzących działalność w zakresie pozyskiwania jaj konsumpcyjnych, został określony w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru zakładów produkujących produkty pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2007 r. Nr 2, poz. 18).

Ponadto, powiatowy lekarz weterynarii rejestruje podmioty prowadzące produkcję podstawową. Obowiązek ten wynika z rozporządzenia (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiającego szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego (Dz. Urz. WE L 139 z 30.04.2004, str. 55, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 3, t. 45, str. 14) oraz z ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2006 r. Nr 17, poz. 127, z późn. zm.).

Podmioty prowadzące działalność podlegającą nadzorowi organów Inspekcji Weterynaryjnej są obowiązane do spełnienia wymagań weterynaryjnych z zakresu lokalizacji prowadzonej działalności, jak również przyjętych rozwiązań technicznych, technologicznych, organizacyjnych i sanitarnych. Wymagania te w sposób szczegółowy są określone w rozporządzeniach wydanych przez ministra właściwego do spraw rolnictwa.

4.4.2 Akty prawne stanowiące podstawy do powiadomienia o chorobie

Zakład higieny weterynaryjnej lub zatwierdzone laboratorium, w którym uzyskano dodatni wynik badania w kierunku *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium niezwłocznie powiadamia właściwego powiatowego lekarza weterynarii. Krajowe Laboratorium Referencyjne Państwowego Instytutu Weterynaryjnego-Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach powiadamia właściwego powiatowego lekarza weterynarii o każdym uzyskanym dodatnim wyniku badania.

Zgodnie z załącznikiem nr 5 do ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, salmonelloza jako

choroba odzwierzęca oraz jej czynniki chorobotwórcze podlegają obowiązkowi monitorowania. Salmonellozy drobiu, w tym wywoływane przez *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium, podlegają obowiązkowi rejestracji. Na podstawie art. 51 ww. ustawy oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 listopada 2005 r. w sprawie zakresu, sposobu i terminów przekazywania informacji o występowaniu chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi zwalczania i rejestracji oraz o wynikach monitorowania chorób odzwierzęcych i odzwierzęcych czynników chorobotwórczych, a także związanej z nimi oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe (Dz. U. Nr 242, poz. 2045), podmioty świadczące usługi z zakresu medycyny weterynaryjnej, zakłady higieny weterynaryjnej i inne laboratoria przekazują właściwemu terytorialnie powiatowemu lekarzowi weterynarii comiesięczne informacje o chorobach zakaźnych podlegających obowiązkowi rejestracji, o chorobach odzwierzęcych i ich czynnikach chorobotwórczych podlegających obowiązkowi monitorowania oraz o wynikach monitorowania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe. Powyższe informacje powiatowi lekarze weterynarii przekazują wojewódzkim lekarzom weterynarii, a wojewódzcy lekarze weterynarii – Głównemu Lekarzowi Weterynarii, w terminie do 7 dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym te informacje zostały zebrane.

4.4.3 Regulacje w zakresie działań podejmowanych w przypadku uzyskania dodatnich wyników badań:

Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

4.4.4 Akt prawny stanowiący podstawę uzyskania odszkodowania za zwierzęta poddane ubojowi lub zabite:

Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (art. 49 i 57c)

5. Ogólny opis kosztów i korzyści

Główną korzyścią z realizacji programu dla właścicieli stad niosek oraz podmiotów zajmujących się obrotem drobiem oraz jajami konsumpcyjnymi będzie możliwość prowadzenia swobodnego handlu wewnątrz Wspólnoty oraz eksportu drobiu i jaj konsumpcyjnych do państw trzecich. Zgodnie z załącznikiem II sekcji D

rozporządzenia (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie zwalczania salmonelli i innych określonych odzwierzęcych czynników chorobotwórczych przenoszonych przez żywność, jaja nie mogą być przeznaczone do konsumpcji, jeżeli nie pochodzą ze stada niosek objętego programem lub pochodzą ze stada objętego ograniczeniami urzędowymi nałożonymi między innymi w związku z realizacją programu. Zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1237/2007 z dnia 23 października 2007 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 2160/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady oraz decyzję 2006/696/WE w odniesieniu do wprowadzania na rynek jaj pochodzących ze stad kur niosek zakażonych salmonellą (Dz. Urz. WE L 280 z 24.10.2007, str. 5) restrykcje w stosunku do wszystkich stad nieobjętych programem lub zakażonych zaczną obowiązywać w 2009 r. Osiągnięcie celu, czyli ograniczenie liczby zakażonych stad, zwiększy konkurencyjność polskich jaj konsumpcyjnych na rynku wspólnotowym, jak również na rynkach państw trzecich.

Ponadto należy podkreślić, że salmonelloza jest najczęściej notowaną chorobą odzwierzęcą (według „Meldunków o zachorowaniach na choroby zakaźne i zatruciach w Polsce w 2007 r.” opracowywanych przez Zakład Epidemiologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie, w Rzeczypospolitej Polskiej w 2006 r. zanotowano 13 365 przypadków salmonelloz u ludzi), a mięso drobiowe oraz jaja konsumpcyjne są głównym źródłem zachorowań u ludzi. Stąd też realizacja programu ograniczy liczbę zakażeń u ludzi, a w związku z tym zredukuje koszty leczenia tych chorób.

Szacunkowe koszty realizacji „Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów *Salmonelli* w stadach niosek gatunku kura (*Gallus gallus*)” w 2009 r. wyniosą 63 125 160 zł i zostaną dostosowane do wielkości wydatków zaplanowanych na zwalczanie chorób zakaźnych w ustawie budżetowej na rok 2009.

6. Sytuacja epizootyczna

6.1. Dane o rozwoju choroby²⁾

Rok: 2004

Stan na dzień 31.12.2004 r. (wyniki dobrowolnego monitoringu)

Gatunek: *Gallus gallus* Choroba/zakażenie^(a): *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt	Łączna liczba stad objęta programem	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Liczba zbadanych stad ^(c)	Liczba stad z dodatnim wynikiem ^(a) badań		Liczba stad zlikwidowanych ^(e)	Łączna liczba zwierząt poddanych ubojowi lub zabitych ^(a)	Ilość jaj zniszczonych lub masa w tonach ^(a)		Ilość jaj skierowanych do przetworzenia (liczba sztuk lub masa w tonach) ^(a)	
							(a1)	(a2)			(a3)	(a4)	(a3)	(a4)
Rzeczpospolita Polska														
Ogółem	Stada kur niosek			751		751	35	1	0	0	0	0	0	0

(a) Dla salmonelli odzwierzęcej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

(b) Stada kur niosek.

(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, dodatni wynik badania powinien być brany pod uwagę tylko raz.

²⁾ Dane dotyczące salmonellozy (salmonella odzwierzęca)

Rok: 2005 Stan na dzień 31.12.2005 r. (wyniki dobrowolnego monitoringu)

Gatunek: **Gallus gallus** Choroba/zakażenie ^(a): *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt	Łączna liczba stad objęta programem	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Liczba zbadanych stad ^(d)	Liczba stad ^(e) z dodatnim wynikiem ^(a)	Liczba stad zlikwidowanych ^(a)	Łączna liczba zwierząt poddanych ubojowi lub zabitych ^(a)	Ilość zniszczonych jaj (liczba lub kg) ^(a)	Ilość jaj skierowanych do przetworzenia (liczba lub kg) ^(a)	
Rzeczpospolita Polska							(a1)	(a3)	(a4)	(a3)	(a4)	(a3)

^(a) Dla salmonelli odzwierzczej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

^(b) Stada kur niosek.

^(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

^(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

^(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, dodatni wynik badania powinien być brany pod uwagę tylko raz.

Rok: 2006

Stan na dzień 31.12.2006 r. (wyniki dobrowolnego monitoringu)

Gatunek: **Gallus gallus** Choroba/zakażenie ^(a): *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt	Łączna liczba stad objęta programem	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Liczba zbada-nych stad ^(d)	Liczba stad ^(e) z dodatnim ^(e) wynikiem ^(e) badań		Liczba stad zlikwidowa-nych ^(e)	Łączna liczba zwierząt poddanych ubojowi lub zabitych ^(e)		Ilość jaj zniszczonych lub masa w tonach ^(e)		Ilość jaj skierowanych do przetworzenia (liczba sztuk lub masa w tonach) ^(e)	
							(a1)	(a2)		(a3)	(a4)	(a3)	(a4)	(a3)	(a4)
Rzecz- pospolita Polska															
Ogółem	Stada kur niosek	1350		640		640	113	15	0	0	0	0	0	0	0

(a) Dla salmonelli odzwierzczej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

(b) Stada kur niosek.

(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, dodatni wynik badania powinien być brany pod uwagę tylko raz.

Rok: 2007

Stan na dzień 31.12.2007 r. (wyniki dobrowolnego monitoringu)

Gatunek: *Gallus gallus* Choroba/zakażenie ^(a): *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt	Łączna liczba stad objęta programem	Łączna liczba zwierząt objęta programem	Liczba zbadanych stad ^(d)	Liczba stad z dodatnim wynikiem ^(a) badań		Liczba stad zlikwidowanych ^(a)	Łączna liczba zwierząt poddanych ubojowi lub zabitych ^(a)		Ilość jaj zniszczonych lub masa w tonach ^(a)		Ilość jaj skierowanych do przetworzenia (liczba sztuk lub masa w tonach) ^(a)	
							(a1)	(a2)		(a3)	(a4)	(a4)	(a3)	(a4)	(a3)
Rzeczpospolita Polska															
Ogółem	Stada kur niosek	628		628		628	74	9	0	0	0	0	0	0	0

(a) Dla salmonelli odzwierzęcej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

(b) Stada kur niosek.

(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, dodatni wynik badania powinien być brany pod uwagę tylko raz.

7. Cele

7.1. Cele testów

7.1.1. Cele testowania stad³⁾

Rok: 2009

Stan na dzień 31.12.2007 r.

Gatunek: **Gallus gallus** Choroba/zakażenie ^(a): *Salmonella* Enteritidis ; *Salmonella* Typhimurium

Region	Rodzaj stada ^(b)	Łączna liczba stad ^(c)	Łączna liczba zwierząt	Łączna liczba stad objętych programem	Łączna liczba zwierząt objętych programem	Przewidywana na liczbę stad do zbadania ^(d)	Przewidywana liczba stad z dodatnim wynikiem ^(e)		Przewidywana na liczbę stad do likwidacji ^(e)	Łączna przewidywana na liczbę zwierząt do poddania ubojowi lub zabicia ^(e)	Przewidywana na ilość jaj do zniszczenia (liczba) ^(e)	Przewidywana na ilość jaj skierowana do przetworzenia (liczba) ^(e)
							(a1)	(a2)				
Rzeczpospolita Polska												
Ogółem	stada kur niosek	1600		1600		1600	300	120	420	6,3 mln	4,5 mln	14,4 mln

^(a) Dla salmonelli odzwierzczej należy wskazać serotypy objęte programem kontroli (a1) dla *Salmonella* Enteritidis, (a2) dla *Salmonella* Typhimurium, (a3) dla innych serotypów – określić stosownie do sytuacji, (a4) dla *Salmonella* Enteritidis lub *Salmonella* Typhimurium.

^(b) Stada kur niosek.

^(c) Łączna liczba stad istniejących w regionie, włączając stada kwalifikujące się i niekwalifikujące się do programu.

^(d) Należy zbadać środki do wykonania testu stada objętego programem na obecność salmonelli. W tej kolumnie nie należy stada liczyć dwa razy, nawet jeżeli przebadano je więcej niż jeden raz.

^(e) Jeżeli, zgodnie z przypisem (d), zbadano stado więcej niż jeden raz, próba pozytywna powinna być brana pod uwagę tylko raz.

³⁾ Dane dotyczące salmonellozy (*salmonella* odzwierzcza)

8. Szczegółowa analiza szacunkowych kosztów programu⁴⁾

Koszty	Wyszczególnienie	Szacunkowa liczba jednostek	Szacunkowy jednostkowy koszt (w złotych)	Suma ogółem (w złotych)	Suma ogółem* (w euro)	Finansowanie wspólnotowe
1. Testy						
1.1. Koszt analiz	Bakteriologia ISO 6579(2002)	2800 próbek	100	280 000	77 778	tak
1.2. Koszt próbek	Materiały + pobranie	2800 próbek	10	28 000	7778	tak
1.3. Koszt dojazdu	Dojazd do fermy + dowóz próbek do laboratorium	2800 próbek	160	448 000	124 444	tak
2. Szczepienie lub leczenie	Program nie przewiduje					
2.1. Zakup szczepionki	-	-	-	-	-	-
2.2. Koszt dystrybucji	-	-	-	-	-	-
2.3. Koszt podania	-	-	-	-	-	-
2.4. Koszt kontroli	-	-	-	-	-	-

3. Ubój								
3.1. Odszkodowanie za zwierzęta i jaja	Odszkodowanie za stado pomniejszone o wartość ptaków kierowanych do uboju	420 stad	135000	56 700 000	15 750 000			tak
	Odszkodowanie za zniszczone jaja z jednego stada	420 stad	6750	2 835 000	787 500			tak
3.2. Koszt transportu ptaków do rzeźni	Transport jednego stada	420 stad	1620	680 400	189 000			tak
3.3 Koszt załadunku stad ptaków	Załadunek jednego stada	420 stad	4500	1 890 000	525 000			
3.4. Strata w przypadku uboju	Wartość ptaków kierowanych do uboju	-	-	-	-			-
3.5. Koszt wypłaty wynagrodzeń rzeczoznawcom wyceniającym likwidowane stada i jaja konsumpcyjne	Wycena jednego stada i jaj konsumpcyjnych pochodzących z tego stada	420 stad	61	25620	7117			tak

4. Czyszczenie i odkażanie**								
4.1. Koszt badania skuteczności odkażania	Badanie bakteriologiczne 4 puli próbek	420 stad	400	168 000	46 667			tak
4.2. Koszt dojazdu	Do fermy i do laboratorium	420 stad	160	67 200	18 667			tak
4.3. Koszt pobrania próbek do badań skuteczności odkażania	Pobranie próbek	420 stad	7	2 940	817			tak
5. Wynagrodzenia (pracownicy zatrudnieni wyłącznie w celu realizacji programu)	Program nie przewiduje	-	-	-				-
6. Towary konsumpcyjne i specjalny sprzęt	Program nie przewiduje	-	-	-				-
7. Inne koszty	-	-	-	-				-
OGÓLEM				63 125 160	17 534 767			

* Koszt programu obliczono wg kursu średniego euro, ogłoszonego przez NBP, z dnia 18 lutego 2008 r., który wynosił 3,6 zł

** Odkażanie jest rutynową czynnością wykonywaną, zawsze przed zasiedleniem obiektu, stąd jego koszty są ponoszone przez właściciela.

4) Są to szacunkowe koszty, które zostaną dostosowane do wielkości wydatków zaplanowanych na zwalczanie chorób zakaźnych w ustawie budżetowej na rok 2009. Nie wlicza się kosztów stałych. Wszystkie wartości są podane bez VAT.